

Список літератури

1. Горшенин Н.М. Лесоводство : учебник / Н.М. Горшенин, А.И. Швиденко. – Львов : Вища школа, 1977. – 304 с.
2. Свириденко В.Є. Лісівництво : підручник / В.Є. Свириденко, О.Г. Бабіч, Л.С. Киричок. – К. : Арістей, 2004. – 544 с.
3. Побединский А.В. Изучение лесовосстановительных процессов / А.В. Побединский. – М. : Наука, 1966. – 64 с.
4. Практичний посібник по закладці тренувальних пробних площ, а також пробних площ на рубках догляду. – Ірпінь : Укрдержліспроект, 1994. – 44 с.

Представлены результаты исследования количественных и качественных изменений в сосновом молодняке естественного происхождения в условиях свежей субори Киевского Полесья.

Естественное возобновление леса, естественное изреживание, молодняк, сосна обыкновенная.

The results of research of quantitative and qualitative changes in the Scotch pine stand of natural origin growing on fresh subor site in the Kyiv Polissia region presented in the paper.

Natural regeneration of forest, reduction of trees number, young stands, Scotch pine.

УДК: 630*232:582.632

БИОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ ЗБУДНИКІВ СТОВБУРОВИХ ГНИЛЕЙ У ДУБОВИХ НАСАДЖЕННЯХ (НА ПРИКЛАДІ ДП «БЕРЕЗНІВСЬКЕ ЛГ»)

Н.В. Максимчук, кандидат сільськогосподарських наук

З'ясовано особливості поширення збудників стовбурових гнилей, їх видовий склад та шкодочинність. Встановлено, що поширення дереворуйнівних грибів практично не залежить від таксаційних показників насадження. Осередки патогенів формуються за сприятливих умов для їхнього розселення, що пов'язано, значною мірою, з антропогенними та несприятливими абіотичними чинниками.

Дереворуйнівні гриби, гниль деревини, поширеність, шкодочинність.

Гриби в лісових біоценозах сприяють посиленню кругообігу мінеральних речовин та енергії, розкладаючи природні залишки і перетворюючи органічні речовини в мінеральні, які потім використовують для живлення зелені рослини, що відчутно впливає на життєздатність і життєдіяльність

лісових біоценозів. Багато видів грибів, паразитуючи на хвої, листі, пагонах, гілках у кроні, нерідко прискорюють диференціацію дерев у деревостані й відпад відсталих у рості екземплярів. Однак, у деяких випадках, особливо при порушенні технології вирощування лісових насаджень, а також за несприятливих погодних умов, патогенні гриби при масовому розвитку можуть завдавати відчутної шкоди лісовому господарству [1, 3, 5].

Мета дослідження – виявлення видового складу головних збудників хвороб у дубових насадженнях, зокрема, дереворуйнівних грибів, та визначення особливостей їхнього поширення.

Матеріали та методика дослідження. Виявлення збудників хвороб проводили на основі їх ознак або симптомів (наявність плодових тіл трутовиків, пухлин тощо). Деревя розподіляли на категорії стану: здорові, ослаблені, всихаючі, свіжий сухостій, старий сухостій. Загальну оцінку ураження проводили за відсотком хворих дерев у насадженні або в певній його частині. Слабким вважається ураження, коли хворих дерев менш, ніж 10 %, середнім – 10–25 і сильним – вище за 25 % [9].

Результати дослідження. Поширення збудників стовбурових гнилей у природних умовах визначається факторами, найважливішим з яких служить субстрат, тобто деревина. Здатність деяких видів розвиватися тільки на живих деревах пов'язане з їхньою потребою у вітамінах, які виробляються в процесі життєдіяльності дерева. Очевидно, спеціалізація в змісті приуроченості до окремих порід також пов'язана зі специфічними потребами в харчуванні.

На живих деревах розвиваються певні види паразитичних грибів, а більша частина їх уражує, зазвичай, мертву деревину [7]. При зараженні живих дерев, насамперед, має значення вік дерева. Проникненню спор гриба усередину деревини перешкоджає виникнення раневого ядра. Здатність до утворення такого ядра більше розвинена в молодому віці, послаблюючись із роками. На гілках продовжують розвиток гриби, життєвий цикл яких проходить у двох фазах: паразитної й сапротрофної.

Про те, що міцелій цих паразитів продовжує свою руйнівну діяльність, можна судити з присутності спороносних плодових тіл на відмерлій деревині та на пнях, де здійснюється перший етап руйнування деревини. Ці гриби не порушують механічної міцності деревини, але змінюють її хімічний склад. Починаючи процес розкладання, вони підготовлюють деревину для заселення іншими, основними руйнівниками деревини. На гілках з корою поселяються гриби – кортикальні сапротрофи, що руйнують кору. Серед них гриби-паразити, які вражають живі дерева й продовжують руйнувати мертву деревину, і гриби-сапротрофи, що проникають у вже відмерлу кору й деревні тканини. Вони здійснюють другу фазу розкладання, під час якої деревина втрачає свої механічні властивості та залежно від ферментативної активності дерево руйнівників, розпадається на окремі пластини (білі корозійні гнилі) або кришиться, перетворюючись при розтиранні в порошок (бурі деструктивні гнилі).

Спостереження показують, що ділянки відмерлої деревини, заселені міцелієм одного якого-небудь деструктора, не заселяються іншими ви-

дами, що здійснюють цю саму фазу розпаду деревини. Ймовірно, і в цих умовах перевага залишається за міцелієм того гриба, що фізіологічно активно протидіє наявним дубильним речовинам.

Встановлено, що гнилизна деревини дуба звичайного викликається переважно афілофоральними трутовиками. За характером живлення серед них переважають факультативні сапротрофи, які починають розвиватися на живих деревах, але продовжують свій розвиток на відмерлих. Облігатні сапротрофи поселяються, зазвичай, на відпаді й інших мертвих частинах дерев, пеньках. Облігатні паразити серед афілофорових грибів не виявлені (табл. 1).

Відсоток ураженості деревостанів дереворуйнівними грибами коливається в межах від 8,0 до 16,8%. Щодо ослаблення насаджень, то відсоток ослаблених з різних причин дерев у насадженні вищій і становить відповідно, від 18,0 до 39,1%. Значне ослаблення дерев було спричинено кліматичними чинниками, а саме – сніголамом, що супроводжувався не лише обламуванням гілок, а й окремих стовбурів дерев. Тим самим було створено сприятливі умови для інфікування дерев дереворуйнівними грибами та шкідливими комахами. Природно, що переважна частина таких дерев перейшла у категорію ослаблених, збільшився відсоток усихаючих і сухих дерев. У найближчому майбутньому слід очікувати погіршення санітарного стану пошкоджених сніголамом дубових насаджень.

Як видно з отриманих даних, ураженість насаджень у віці 35 років має достатньо великий показник, і становить більше 16 %, що вказує на неефективне проведення рубок догляду. Те, що стосується пробних площ середньовікової групи, то незначний відсоток ураження можна пояснити належним веденням лісового господарства, зокрема, своєчасним проведенням санітарних рубок.

У літературі немає єдиної думки щодо впливу повноти на ураженість насаджень дереворуйнівними грибами, в зв'язку з твердженням частини, що зі збільшенням повноти кількість уражених дерев зменшується [4, 6, 9]. Це свідчить про те, що дубові насадження з меншою повнотою уражуються частіше, ніж насадження з вищою повнотою. В нашому випадку така тенденція до зменшення ураженості дібров з більшою повнотою спостерігається, проте, різниця коливалася в межах 2 %. Тому впевнено стверджувати це неможливо, зважаючи на те, що на насадження впливає ряд різних чинників.

На основі аналізу отриманих даних можна зазначити, що ураження дубових насаджень переліченими дереворуйнівними грибами практично не залежить від лісівничо-таксаційних характеристик насаджень і становить, у середньому, по насадженнях 11,8 % від кількості стовбурів і загальної маси деревини в насадженні. Осередки поширення патогенів можливі лише при утворенні сприятливих умов для їх розселення, а саме: неякісному проведенні рубок догляду, при яких травмується кора гілок і стовбурів частини дерев, що залишаються для подальшого росту, веденні господарства на основі порослевого відтворення дуба, обламуванні гілок при сніголамах і вітровалах.

Дереворуйнівні гриби у дубових насадженнях ДП «Березнівське ЛГ»

Вік, років	Видовий склад і поширеність дереворуйнівних грибів, ураженість, %						У сере дньо му, %
	<i>Phellinusrobustus</i>	<i>Inonotusdryophilus</i>	<i>Laetiporussulphureus</i>	<i>Daedaleaqueercina</i>	<i>Fomesfomentarius</i>	<i>Fistulinahepatica</i>	
35	8,6	-	3,2	-	4,6	0,4	16,8
35	6,4	4,3	-	-	5,6	-	16,3
42	6,1	3,6	-	-	1,6	-	11,3
43	5,1	-	-	-	4,7	-	9,8
45	5,8	0,7	1,2	-	-	0,3	8,0
47	3,8	1,8	2,1	-	2,6	0,5	10,8
53	5,2	2,6	1,4	0,6	-	-	9,8
55	4,8	4,2	-	1,7	-	-	10,7
57	5,2	1,0	0,3	2,3	-	0,6	9,4
59	6,7	-	1,1	1,9	-	-	9,7
62	-	11,8	-	3,2	-	-	15,0
67	9,3	2,1	-	2,4	-	-	13,8

Висновки

1. У насадженнях причиною ослаблення є дереворуйнівні гриби, а саме: несправжній дубовий трутовик (*Phellinusrobustus* (Karst.), дубовий трутовик (*Inonotusdryophilus* (Berk.) Murr.), сірчано-жовтий трутовик (*Laetiporussulphureus* (Bull. etFr) Bond. etSign.), трутовик справжній (*Fomesfomentarius* (L.: Fr.) Gill.). Дубова губка (*Daedaleaquercina*) та плодове тіла печіночниці звичайної (*Fistulinahepatica*(Bull. etFr) Bond.) зустрічалися поодинокі, відсоток їх поширення в насадженні був дуже незначний.

2. У пошкоджених ожеледицею насадженнях, в яких очікується спалах збудників хвороб лісу, необхідно своєчасно і високоякісно проводити роботи з ліквідації наслідків стихійного лиха. Ці роботи, у першу чергу, включають прибирання захаращеності і проведення вибіркових та суцільно санітарних рубок.

Список літератури

1. Гойчук А.Ф. Патологія дібров / А.Ф. Гойчук. – Житомир : Полісся, 1998. – 392 с.
2. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта / Б.А. Доспехов. – М. : Колос, 1973. – 336 с.
3. Мельник В.В. Гриби [Електронний ресурс] / В.В. Мельник. – Режим доступу: <http://www.bigpi.biysk.ru/enciclarticles /01/10.htm>
4. Мухин В.А. Екологія дереворазрушаючих грибів / В.А. Мухин. – Екатеринбург : УрО РАН, 2002. – 306 с.
5. Ролл-Хансен Ф. Болезни лесных деревьев / Ф. Ролл-Хансен, Х. Ролл-Хансен. – С-Пб. : ЛТАБ, 1998. – 120 с.
6. Русова И. Г. Розвиток гриба і руйнування деревини [Електронний ресурс] /И.Г. Русова. – Режим доступу до журн.: <http://wood.ukrtechno.info/index.php?mod=text&txnode=390&uitxt=910>
7. Сершанина Г.И. Макромицеты / Г.И. Сершанина. – Минск : Вышэйшая школа, 1986. – 270 с.
8. Сухомлин М.М. Проблема сумісності у вищих базидіоміцетів [Електронний ресурс] / М.М.Сухомлин. – Режим доступу до журн. : <http://disser.com.ua/contents/41881.html>.
9. Цилюрик А.В. Лісова фітопатологія / А.В. Цилюрик, С.В. Шевченко. – К. : КВІЦ, 2008. – 464 с.

Выяснены особенности распространения возбудителей стволовых гнилей, их видовой состав и вредоносность. Установлено, что распространение дереворазрушающих грибов практически не зависит от таксационных показателей насаждения. Ячейки патогенов формируются при благоприятных условиях для их расселения, что связано, в значительной степени, с антропогенными и неблагоприятными абиотическими факторами.

Дереворазрушающие грибы, гниль древесины, распространность, вредоносность.

Clarified the distribution of new pathogens stem rot, their species composition and harmfulness. Found that pa-sprostranenie wood-destroying

fungi is virtually independent of plantation forest indices. Cells pathogens formation under favorable conditions for their resettlement, which is due, in large part, to anthropogenic and adverse ABIO-cal factors.

Woodmushrooms, woodrot, infestation of trees, decomposition of wood.

УДК 630*17:630*12:630*56

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ЛІСІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ «ПРИП'ЯТЬ-СТОХІД»

О.М. Мельник, магістр*

П.І. Лакида, доктор сільськогосподарських наук

Проаналізовано деревостани Національного природного парку «Прип'ять-Стохід» за площею, породним складом, групами віку, повнотою та бонітетом, що дозволяє деталізувати сучасний стан його лісів, визначити перспективи збереження лісових угруповань та динаміку їх біологічної продуктивності.

Національний природний парк «Прип'ять-Стохід», ліси, продуктивність, таксаційні показники, розподіл.

З розвитком людської техногенної цивілізації та глобальними наслідками її господарської діяльності (вирубання лісів, культурна трансформація ландшафтів, опустелювання, парниковий ефект тощо) виникла потреба у збереженні первозданної природи нашої планети. Для цього у світі в багатьох країнах, в тому числі й Україні, виділено певні ділянки суходолу та акваторії, які оголошено територіями, де господарська діяльність людини обмежена або взагалі заборонена. Цим територіям надано заповідний статус.

Теоретичні основи заповідної справи було сформульовано на початку ХХ ст. і вони передбачали, що застосування режиму недоторканності та режиму консервативної охорони забезпечить збереження рідкісних та типових видів рослин і тварин, їх популяцій, сприятиме збереженню раритетних фітоценозів [4].

Ретроспективний аналіз історії розвитку заповідної справи на цій території свідчить, що перші об'єкти природно-заповідного фонду (всі місцевого значення) тут було створено в 1972 р. вздовж рік Прип'ять та Стохід. Вагомим доробком у цій справі було створення у 1995 р. регіонального ландшафтного парку (РПЛ) «Прип'ять-Стохід», який об'єднав значну частину цих заповідних об'єктів. Ефективна природоохоронна робота розпочалась у 2002 р., коли було створено адміністрацію РЛП «Прип'ять-

---

* Науковий керівник – доктор сільськогосподарських наук, професор П.І. Лакида

© О.М. Мельник, П.І. Лакида, 2013